

Cuprins

<i>Cine sunt eu ? (Aurel Sasu)</i>	<i>5</i>
<i>Cronologie (Ștefan Iloaie)</i>	<i>9</i>
<i>Străinii din Kipukua</i>	<i>17</i>
<i>Referințe critice</i>	<i>295</i>

Binecuvântat fie cel ce vine întru numele zeilor! Al lui e pământul, lui i se cuvin marea și uscatul. A lui e stăpânirea peste zi și peste noapte, pentru el se nasc răstimpurile, pentru el răsare luna și cresc cele șapte stele. Pentru el e viu tot ce plutește de-a lungul țărmului, păsările zburătoare la mal, broaștele cu țeasta puternică și chiții uriași. Lui i se închină crugul vremii, Uhu al mării cel de peste an. În veci trăiască domnul, ne fie domn de-a pururi!

Curtenii fluturară steagurile, cornul trezi marea din dormitare, norodul cercă pământul cu fruntea și-l simți statornic pe temeliiile lui. Dar norodul știa că acum, în ceasul acesta, regele insulei și zeul din larguri aveau să se înfățișeze unul altuia și acum era să se arate dacă dreptatea fusese de partea preoților sau a trăncănelilor lui Kahaneli. Drept aceea, mulțimile își ținură suflarea când perdeaua templului se dădu la o parte și în ușă se arătă Lono însuși, cu alba piele a trupului îmbrăcată în alb, cu părul în inele albe sub chivără cu trei conuri, cu ochii mai albaștri ca marea dimineața, cu cingătoare verde ca marea la amiază. El înaintă câțiva pași și-și plecă ușor fruntea în fața regelui, fără să spună nimic. Atunci regele își mută sulita în mâna stângă și întinse brațul drept:

— Aloha! Binecuvântat ești tu, cel ce vii în numele zeilor! Al tău e pământul, ție se cuvin marea și uscatul. A ta e stăpânirea peste zi și peste noapte, pentru tine se nasc răstimpurile, pentru tine răsare luna și cresc cele șapte stele. Pentru tine e viu tot ce plutește de-a lungul țărmului, păsările zburătoare la mal, broaștele cu țeasta puternică și chiții uriași. Ție ți se închină crugul vremii, Uhu al mării cel de peste an. În veci domnească Lono, ne fie domn de-a pururi!

Însuși Kahaneli se cutremură de fiorul sfânt al acelei clipe. Regele era puntea dintre cer și pământ, cheazăia vieții și a adevărului. Cât trăia el, norodul se știa ocrotit de zei. Când murea el, cerul se prăpăstua în genuni și nu se așeza iarăși pe înălțimile lui decât în clipa când noul rege se făcea știut pretutindeni, închinarea lui de acum nu mai lăsa nici o îndoială că străinul era Lono însuși, venit a doua oară și pe totdeauna în insula Hawai, pe care și-o făcuse locuință veșnică.

De acum praznicul se desfășura și mai abitir, peștii se rostogoleau în frigări, șoldurile de porc musteau fierbinte în țesturi, femeile se băteau cu flori și apoi le aruncau, seara, în luntrile corăbierilor. Așternuturile zeului se primeniră cu miresme tari. Muritorii se întreceau în a-i ghici din ochi dorințele și se mâhniră când el începu să pară că nu mai are nici una. El primea a-și petrece zilele pe vas și numai nopțile în templu, sus, în vârf, tot mai cufundat în ocheanele lui. Nici nu dormea și nici nu mânca atât cât ar fi trebuit, nici se îndulcea îndeajuns din atâtea dărnicii.

Tot mai dese erau drumurile alor lui între uscat și corăbii. Luntrile cărau de pe țărm tot felul de flori, ramuri, frunze și rădăcini, pietre,

scoici și pene. Mai pe urmă, poame și apă dulce. Măcar că aveau de toate pe insulă, năierii le cerură localnicilor porci vii, bine îngrășați, pe care-i legau de picioare și-i duceau pe corăbii. Oamenii dădură bucuroși la început, apoi se cam codiră. Praznicul era pe istovite, carnea cursese din belșug, dobitoacele se împuținaseră. Pentru burțile zeilor era destul, pentru ale corăbiilor nu.

În seara aceea ieșiră mulți dintre ai noștri la pescuit. Pescuitul la facile era cel mai frumos din toate, dar și cel mai greu. Omul ținea torța în stânga și lancea de lemn, despicață, în dreapta. Flacăra juca la fața apei și chema peștii la lumină, mânați în jocul și culorile lor. Ochiul alegea pe cel mai potrivit, lancea se repezea cu măiestrie și prindea vânatul fără greș. De aici înainte însă nimeni nu putea să jure că peștele, zbătându-se, nu va sări din țepă și va pieri în adânc. Cam așa se întâmpla și la pescuitul cu undița, dimineața, nici un os la sfoară nu se dovedise atât de tare, încât să rămână nebiruit de voinicia peștelui. Lucrurile începeau întotdeauna bine, dar deseori se sfârșeau prost. Cu toate acestea, foloasele pescuitului la torță nu prețuiau cât priveliștea în sine, a flăcărilor jucăuse pe așternutul mării, de care mult se minunară dumnezeieștii năieri.

A doua zi însă aveau să-i minuneze și ei pe ai noștri și încă mai presus de orice închipuire. Undițele lor se arcuiră pe apă și în numai câteva clipe traseră-n lumină pești din cei mari de tot, ale căror trupuri se zbăteau în soare ca niște demoni apucați de fulger și se rostogoleau apoi pe mal, departe, unde pescarii le scoteau din gușă cârligele întregi, gata pentru un alt vierme și pentru o nouă pradă. Oamenii se adunară grămadă, cu găturile întinse, și cunoscură acel fel de cârlige cum nu mai văzuseră. Ele nu erau nici de os, nici de lemn, nici de vreo altă materie știută de ei. Kahaneli ceru unul și-l pipăie cu degetele lui de cremene.

— Pasă de-l rupe, îl zădări careva.

Încercă și nu izbuti.

— Pasă de-l îndreaptă, îl ispiti altul.

Oamenii clătinară din cap.

— Kahaneli, vezi tu că ăștia sunt zei?

— Aș vrea să-l văd pe el în stare să-l îndrepte, mormăi Mivanul zvârlind cârligul în mîna celui ce i-l dăduse.

Acesta desprinsese cârligul din undiță, îl aruncă pe cărbunii aprinși și aduse un clește negru. Cleștele negru prinse cârligul, care se făcuse roșu, și-l puse pe o piatră. Cu o altă piatră, străinul îl ciocăni de câteva ori și-l făcu drept, apoi îl sfârâi în apă și i-l întinse lui Kahaneli să-l îndoaie. Kahaneli se căzni și nu izbuti. Cuiul merse iar în foc și iar pe piatră și se făcu cârlig și iar sfârâi în apă și din nou Kahaneli nu putu să-l îndoaie. I se îngădui să-l pună în undița lui. Îi puse viermele și-l

aruncă în mare. O namilă de pește se prinse în el și se prăbuși pe nisip. Oamenii căzură în genunchi și se rugară din ochi.

Înțelegerea se făcu repede: un porc îngrășat pentru un cui. Kahaneli fu cel dintâi care veni cu rămătorul legat de picior. El deprinse repede și meșteșugul fierăriei. Pământenii se întreceau acum de mama focului să-și culeagă grăsunii de prin țarcuri și să intre în stăpânirea cuiului făcător de minuni. Numai un lucru nu le intra lor în cap: ce aveau să facă zeii cu atâția porci buni de cuțit? De tăiat se vedea bine că nu-i tăiau, de mâncat aveau ce mânca pe insulă și, oricum, nu vedeau poftă de căpcăuni. De la o vreme, Lono prânzea mai mult pe corabie și se șoptea că avea mare plăcere să-și gătească singur bucatele, dar nici el nu fusese văzut îndopându-se ca un găman. Kahaneli, de pildă, mânca de zece ori mai mult. Dar, de gătit, se gătea pe corăbii și mai toate lemnele uscate din preajma țărmului luaseră și ele drum fără întoarcere.

De aci, de la lemnele de foc, porni o altă tulburare a oamenilor. Văzând într-o zi că nu are destule la îndemână, Lono se mânie cumplit, luă un topor și culcă la pământ gardul propriului său templu. Trestia uscată fu făcută maldăre și dusă cu luntrile.

— Fraților, zise Kahaneli, când s-a ridicat acest templu și i-a fost închinat slăvitului Lono, viață omenească s-a jertfit la temelia lui. Voi vă aduceți aminte că tocmai unchiul mea Pahapaha s-a întâmplat să se afle atunci în pădurea cu arbori trăsniți și pe el au căzut sortii să fie omorât și prefăcut în cenușă. M-am uitat acum la acea corabie și am văzut fum ridicându-se de la kuhne și am simțit în nări mirosul lui Pahapaha când se mistuia pe rug și mi s-a părut că unchiul meu este ars acum pentru a doua oară.

— Nu mai trăncăni, tu, Kahaneli, zise un altul, și eu am văzut fumul și mi-a venit la nas mirosul porcului meu care se frigea la foc de bambus. Vezi tu, un zeu nu-și poate găti dumicații decât la lemn sfânt și să nu ne mire dacă și templul însuși va lua drumul gardului.

Preotul Waimalu părea și el îngrijorat și puse paznici de taină prin preajma templelor. El avu grijă totodată să îndestuleze țărmul cu lemne din pădure, groase și uscate, și se bucură să vadă că cei de pe corăbii nu le ocolesc.

Întâmplarea cu gardul strecură destule îndoieli, dar ea nu fu în stare să întunece dorința norodului de a avea cuie de fier, din care Kahaneli putea face cu ușurință cârlige de pescuit. Necazul era acum că tot mai mulți voiau să aibă și tot mai puține puteau să capete. Străinii nu mai dădeau un cui decât pentru un porc foarte mare și foarte gras, adus cu targa la punte. Se părea că-și făcuseră suma. Dacă se mai uitau după ceva, erau câțiva cocoși din soiul cel mai fălos, cu creasta țeapănă și gogonelele cât aluna. Ajunseseră oamenii să se roage de-a binelea, că

nu mai puteau de scâncetele copiilor care se visau noaptea călărind pe pești mari, cu cârligul zăbală și undița hăț. Începuse chiar să meargă vorba că zeilor le-ar trebui aduse jertfe, nu se știa bine ce fel de jertfe, dar oricum ei trebuiau înduplecați după datină, cu rugăciuni și prinoase. Poate că ei fuseseră supărați cu ceva de cineva. Cele mai multe bănuieli cădeau tot pe Kahaneli, flecarul acesta nerușinat, al cărui ochi ascuțit scobește până și prin crăpăturile cerului. Că mai-marele vaselor era Lono însuși și că slujitorii săi erau zei adevărați nu mai era de pus pe de marginea gândului. Pământenilor le trebuiau cârlige de pescuit și nu le puteau căpăta decât prin credință și supunere. Și, dacă ar fi vorba de o jertfă omenească, bărbatul cel mai frumos și mai puternic era Kahaneli. Ar fi de presupus că, dacă cenușa lui Pahapaha i-a plăcut lui Lono, nasul zeului nu s-ar strâmba de mirosul nepotului.

Pehlivanului îi pătrunseră șaptele în urechi și țânțarii sub piele, își puse pază la gură și era acum de părere că lui Lono și nemuritorilor lui le-ar trebui ridicat un templu anume, mai mare și mai frumos, cu prispă la poale și foișor la vârf, pe măsura și trebuințele celui ce – se vedea cât de colo – era mult mai dumnezeiesc decât idolul acela de lemn.

Lui Waimalu îi plăcu vorba, o purtă pe la voievozi și se gândea s-o înfățișeze chiar la curtea regelui. Tocmai atunci însă se mai întâmplă ceva cu totul neașteptat. Unul din slujitorii zeului se îmbolnăvi, zăcu câteva zile și apoi se făcu că moare. Ai lui îl scoaseră de pe corabie, îl aduseră la țărm într-o cutie de lemn, șoptiră ce șoptiră și făcură ce făcură, la urmă îl îngropară omeneste, cu ladă cu tot, și puseră pământ pe el. Un fior cenușiu trecu prin toată mulțimea, inimile se strânsură. Preoții nu mai dovedeau acum să spună că zeul acela e tot viu și că, asemenea lui Moe-Moe, umblă pe sub pământ, pe la rădăcinile ierburilor și copacilor, insuflându-le suflare de viață mai nouă și mai îmbelșugată. Și poate că lumea s-ar fi liniștit, bucuroasă să vadă cum se frăgezesc pădurile de ohia și câmpurile de taro, dacă viermele de Kahaneli n-ar fi tresărit iarăși. Întâi și întâi el prinse a întreba prin preajmă că, dacă zeul trebuia să umble pe sub pământ, de ce a fost nevoie să-l ferece ai lui într-o ladă? Apoi le aduse aminte oamenilor că numele zeului subpământean nu aducea cătuși de puțin cu acelea din neamul zeiesc al Hawaiiului. Înainte de a-l îngropa, Lono vorbise despre el și-i spusese, de mai multe ori, William Watman sau cam așa ceva. În cele din urmă, după ce așteptă câteva zile, Kahaneli chemă într-o noapte câțiva oameni de încredere și merse cu ei la movila de țărană. Sapa lui de piatră deschise repede groapa și desfăcu lada. Zeul era acolo și se împuțea.

Zvonul se răspândi ca fulgerul și puse norodul pe gânduri. Dar tot ca fulgerul se zvoni ca vasele se găsesc să părăsească insula. De ce se găteau să părăsească insula? Waimalu era încredințat că Lono mai are de mers și pe alte pământuri, cu totul neștiute sau poate încă nefăcute,

pe care să le îmbrace cu verdeață, să le pună mantie de nori și să le poruncească izvoarelor drumuri prin piatră. Zeul însă se va întoarce negreșit, în cea de-a treia venire, pentru care norodul va să privegheze cu mare trezvie. Acum praznicul se mistuia la focul zilelor din urmă și poate că era în firea lucrurilor ca veselia de pe pământ să nu fie veșnică.

Semnele plecării adumbriră insula cu simțăminte ciudate. Dincolo de tot ce se întâmplase, oamenilor le părea rău. Se adunară la Kealakekua cu crețuri pe suflet și priviră lung la navigatorii ce-și strângeau funiile și încercau pânzele la prăjină.

Din vârful templului, Lono mai cercetase o dată zarea, îndelung și cu luare-aminte, își însemnase ceva – spusele cerului, pe care numai el le putea pricepe –, își adunase ocheanele și chichița de măsurat timpul și le strămutase pe corabie. Acum era gata de ducă. Făcu schimb de daruri cu voievozii și cu preoții cei mari. Însuși regele veni la țărm, cu toată curtea lui, să-i poftească zeului drum curat și să se îndulcească de binecuvântare.

Corăbiile se urniră spre larg și femeile lacrimară. Te vom aștepta, dumnezeire albă, noi și copiii copiilor noștri, ca iarăși să te întrupezi din îmbrățișarea mării cu cerul și să-ți faci pârtie pe ape și popas pe țărmurile noastre, aloha! De vor fi pământuri altele și de nu vor fi, adu-ți aminte de inima oceanului, aloha! Fericite fie-ți intrările și ieșirile, ducerile și întoarcerile, aloha!...

Pământenii rămaseră multă vreme pe mal și nu plecară nici după ce corăbiile se făcură mici și pieriră în adâncul luminii. Priviri umede se așternură pe ape ca dorul pe oftat și nu mai cutezau să se adune sub pleoape. Ceasuri veniră și altele trecură, se făcu noapte și se făcu dimineață și încă trei zile se mai duseră și ochii încă mai stăruiau pe zare. Bărbații prinseră a se întărâta și-și ocăriră nevestele și ibovnicele. Ele însă nu-i luară în seamă. Știa că ei intraseră de acum sub zodia sângerosului Ku și că nimeni nu le mai poate fi pe voie.

Dar după acele trei zile, iată, o, zei atotputernici, că și cerul de la miazăzi părea bătut de duhul lui Ku. Zarea se înnegrise, tăria își lăsase pe mare o sprânceană zbârlită, harapnice de foc se încolăceau pe neguri. Nu mai era nici o îndoială că acolo, departe, unde se topiseră corăbiile, stihiiile erau zguduite de furtună. Se și vedeau valurile cât munții și răscolul lor ajungea până la țărm, înfiorându-l.

De acolo, din înfruntarea puterilor celor înfricoșate, se iviră cele două vase. Ele creșteau de năprasună, fugărite de fulgere, și se opriră, clătînându-se, în gura limanului. Înfățișarea lor era jalnică, asemenea scăpaților de la înec. Pânzele erau sfâșiate și se zbăteau pe cioatele catargelor ca niște uriașe aripi rănite. Ierburile mării năvăliseră pe punte și spânzurau în zdrențe pe pălimare și pereți. Călătorii păreau

istoviți și făceau semne deznădăjduite. Prin inima noastră bătu un vânt rece amestecat cu pulberi aspre.

Atunci răsări și Kahaneli și răsă cu gura pân' la urechi:

— Luminăția-sa a învățat prea multe din ale pământului și a dat în orbul găinilor. Nu s-a mai putut înțelege cu cerul și a crezut că-i vreme cu priință acolo unde mocnea vântul turbat. Atâta lucru puteam să-l știm și noi, mocofanii, de ne-am fi sumes nările la țuitoare.

Răseră și oamenii. Cam cu frică, dar răseră. Bărbații își alungară femeile pe la colibe și rămaseră adunați pe mal, să vadă ce se mai întâmplă. De pe la templele lui Ku veniră și tinerii, biciuiți de furiile zeului și ascuțișul armelor. Câțiva bărbați lunecară într-o canoe și lopătară mai întâi pe potcoava limanului, apoi se apropiară de corăbii. În burta uneia din ele era o spărtură largă, iar sub spărtură năierii priponiseră o luntre cu câteva unelte, pesemne cu gândul de a drege stricăciunea. Jalnice scheunături înfundate se auzeau prin spărtură și lui Kahaneli i se păru a cunoaște una.

— Kaomi!

Capul câinelui se ivi din pântecul vasului. Animalul ciuli urechile și se repezi în afară. Dar lăntugul cu care acum era legat rămase țepăn pe buza spărturii și-l făcu spânzurat, la numai trei-patru palme deasupra luntrii. Kahaneli puse mâna pe lopată și-și opinti canoea spre corabie. De pe punte se auzi o detunătură scurtă. Lui Kahaneli îi zbură lopata din mână, lăsându-i în oase niște râuri de spaimă. Năucit, omul se uită neputincios cum câinele murea sub ochii lui. Cineva de pe pălimar întinse o custură lungă și-i tăie zgarda. Kaomi căzu în luntre și acolo rămase.

În noaptea aceea, luntrea navigatorilor pieri de lângă corabie.

De cum se ridică soarele, zeul trimise solie la țărm și ceru să i se dea îndărăt bunul furat. Furtuna se potolise pe mare și se strămutase pe uscat, vuind negru prin suflete omenești. Ochii scânteiau a mânie amestecată cu spaimă. Zeul se arăta neînduplecat. Nimeni însă nu îndrăznea să destăinuie că luntrea era acum la fierăria lui Kahaneli, desfăcută în bucăți. Acesta-și îngropase câinele plângând și se năpustise apoi cu pumnii pe doagele de lemn, prăpădindu-le de cuie, cu deznădejdea copilului ce-și sfărîmă tocmai jucăria care l-a uimit mai mult. De data aceasta Kahaneli era cu adevărat uimit. Trăsnetul acela de pe punte și lopata zburată din mână îl făcuseră să bănuie că străinul era cu adevărat zeu, în a cărui palmă stau fulgere la pândă, înfruntarea deci nu mai putea fi o joacă, era viață sau moarte. Însuși preotul Waimalu socotea că furtuna nu se întâmplase orbește, ci fusese câmpul de bătaie a două puteri dumnezeiești, aprige-n văzduhul lumii. „Desigur, spunea preotul, Ku se mâniase pe Lono din pricină că acesta întârziase pe insulă două zile peste sorocul praznicului său, încălcând astfel timpul de stăpânire al altuia. Ku răscolise marea împotriva corăbiilor, iar Lono slobozise